

SKOGRYDDING I NEDALEN

– et 30-årsminne

Av Claus Nielsen

Firmaet Bugge, Mæhlen og Lysholm hadde fått i oppdrag av Trondheim E-verk å rydde og fjerne bjørkeskogen i området for den planlagte Nesjøen. Vi fikk jobb og ankom Geitbekken med en stor oppakning av utstyr og proviant. Alt, innbefattet motorsager, bensin og olje, matte bæres en times marsj frem til Nedal gård.

Med gården som utgangspunkt begynte vi å rydde skog langs elvebredden sør for Nea, rett overfor gården. Trærne ble felt, kvistet, kappet og brent som bål.

Det var en fin ettersommer i 1968, og vi begynte vår første arbeidsdag i midten av august. Det var tungt arbeid, og det var hett i glohaugen! De første av mange tusen kubikkmeter fjellbjørk gikk opp i flammer. Vi gikk og fyrte for rypa - .

"Nedalshesten" hadde vi lyst å frakte til bygds, men den var for stivbeint og ble nok tatt av "floa".
Foto: Claus Nielsen

Et krigsminne dukker opp

"Se her!" sa min bror, Arne, og kom bærende med et mørkent og gjennomrustet Krag Jørgensen-gevær. Oppe på en liten morenerygg, under ei stor bjørk, sto fire av disse geværene lent mot stammen. De var nok etterlatt av nordmenn på veg mot svenskegrensen ved Ekorrdörren en gang under 2. verdenskrig. Geværene tok vi vare på, men et par av dem ble senere stjålet. Selv har jeg ett hengende på en vegg fortsatt. Det hører med til historien at ladingsmekanismen var fjernet i alle fire geværene. De lå nok i elva vil jeg tro, eller trampet ned i et myrhøl.

Den hete 1969-sommeren

Far kjøpte förhøster på gården i Vinje denne våren for å få slåtten unna i en fei og komme i gang i Nedalen. For nå ville også

Arne i harde forhandlinger med Jens Mæhlen ved Neas bredder sommeren 1969.
Foto: Claus Nielsen

han være med. Vi fikk en skogteig ned mot Esna, elva som rant fra Essandsjøen til Nea. Der sto bjørkeskogen tett, og våre oppdragsgivere gav oss for snau pris pr dekar på den tettvoksende skogen. Det ble derfor harde forhandlinger med Jens Mæhlen nede på sandbankene der de to elvene møttes. Resultatet ble daglønn i stedet for dekarpris.

1969-sommeren var en svært tørr og varm sommer – og en stor multesommer. Midt i arbeidsøkta gikk vi noen ganger rett ut i elva med klærne på for å avkjøle oss, og vi ble tørre igjen på et blunk. En gang sto jeg på tå ute i elva for at vannet ikke skulle rekke opp til fyrstikkeska i skjortelomma, mens jeg strevde med å få en sprelsk kilosørret ut av garnet. Den gangen vadet vi ut garnet og jaget på denne ene fisken.

«Smykke mine»

Vi bodde altså på Nedal gård, med gamle Nedalshytta noen hundre meter unna. Ragnhild Næssmo fra Flora var kokke på Nedalshytta i en årrekke, og hadde sin siste sesong i 1970. Hun hadde melkekyrne sine med seg til fjells. Den eldste kua var 23 år! Alt matstellet ordnet vi skogsarbeiderne selv, og den rene og sunne fjellmelka vi kjøpte av Ragnhild, høynet nok kvaliteten på ernæringen vesentlig.

Ragnhild hadde i mange år ønsket å få tid til selv å gå en av turistloypene i Sylene. Men det ble ikke før i hennes siste sesong. Drengen, Dag Sand, ble oppnevnt som ledsager. Jeg visste at denne turen var gjennomført, men gjorde meg ingen tanker om eier da jeg på en tur østover forbi Hanktjønnna fant et smykke som lå og glitret i solen. Det var en nål, og jeg festet den på skjortebrystet og gikk med den på arbeid i flere dager. Så var det en dag min tur å hente melk i uthuset vis a vis Nedalshytta. Ragnhild sto klar med melkeausa, men ble stående og stirre på smykket. "Åå, smykke mine!" utbrøt hun. Senere fikk jeg tinnskje og takkekort overbragt som finnerlønn. Det var nok edle stener som hadde ligget og blinket i lyngen ved Hanktjønnna.

Et gryende fiskeeldorado

Det var opprinnelig en del stor fisk i Nea, opp til 2 kilo. Da vannet begynte å sige innover myrene sommeren 1970, ble alt så mye annerledes. Det var rart å se multekarten stå under vann som røde prikker mot en mørk sjøbunn når vi kom glidende med "Vinjefjord" inn mot land. En dag sensommers satte vi garn ved Esna. På sine steder var det bratt langs bredden, og vi satte garnet rett ned elvebakken i den stadig voksende Nesjøen. Garnet var uten landtau; bare festet direkte i et bjørkekejjert i vannkanten. Dagen etter løsnet jeg garnet,

«Byret» på Nedal gård slik en såg det når en kom fra Nedalshytta mot gården. Målene var ca. 5x3 meter, og halvparten til venstre var i tømmer og var vårt kjøkken. I rommet til høyre hadde vi en selvsnekret seng på hver vår side av inngangsdøra.
Foto: Ola Bævre

tok tak og løftet opp. Det var som å løfte opp en gedigen fiskehank. Ørret og røye stod i dobbel betydning stint i garnet. Fisken hadde i løpet av en kort sommer vokst så fort at hodene virket svært små i forhold til den runde kroppen. Når vi hengte dem på en kvistkløft etter gjellene for å bære dem med oss, måtte vi passe på, for fiskenakkene holdt ikke de svære kroppene. Vi kunne kommet hjem med en samling fiskehoder.

Et drama i vinternatten

Et par år ble det hugget skog vinteren gjennom i Nedalen. Skogsarbeiderne losjerte også da på Nedal gård.

Det var over midnatt. Ute blåste det friskt, og det var ca. 20 speik. Jens Mæhlen fikk ikke sove og gikk oppe og fyrte så smått på peisen. Kvelden i forveien hadde han lagt på dugelig. Da oppdaget han at det sivet røyk ut av bakveggen i naborommet.

Nå var gode råd dyre. Arne treiv den første motorsaga han fant, startet opp og skar i

panel, tømmer, spiker og stein så ildspruten sto rundt ham. Da effekten minket, tok han en ny sag og fortsatte til tømmerveggen ramlet ut, og da stod tre sager med havarerte kjeder på golvet. Imens kjørte Martin Lian snøscooter med Jens Mæhlen med vannbøtene bakpå. Vannet skvatt over i humpene, og Jens fikk glasert vadmelsbuksa si. Vannet ble til is før det rakk å trekke inn i bukka. Innsatsen ble kronet med hell, og de fleste kunne på nytt gå til køys. Denne gangen ble vannet hentet i elva, men i tidligere tider hentet folket på garden vann fra en dyp brønn under golvet i driftsbygningen.

Farer var det ellers mange av. En kald vintertid da min bror gikk på ski ut til skogteigen, ble han vår en liten åpning i snøen på størrelse med en handflate. Han ålte seg frem til hullet og kikket ned. Under ham var en luftkjegle på et par meters høyde, med åpent vann under! Farlig!

En historie av det mer småtragiske, men humoristiske slaget, var da min bror på halvparten bar frem ei fin rilkule til veggen ved

Geitbekken. Av mangel på bil, grov han rilkula ned i ei snøfonn, med tanke på senere henting. Som dagene gikk, tinte snøen raskere enn min bror hadde forutsett, og en annen rilkule-jeger hadde kommet forbi. Min bror fant bare en grop i snøen. Vel, tenkte han, kanskje også tyven har vært billaus og gravd den ned på nytt? - Og ganske riktig. Etter noe leting fikk han sannelig se en flik av rilkula stikke opp fra ei annen snøfonn!

Slitsom avslutning

Vi hadde jobbet for pengene gjennom hele avskogningsperioden, og det var lite skog i rest våren 1971. Jørgen Lysholm og Jens Mæhlen hadde kun behov for to arbeidere, og det ble meg og forloveden. Gamle Nedalshytta var revet og flyttet til bygds for å bli til Røvassbu. Vi ankom Nedal gård sist i juni og fikk senere vite at det var hytteflytterne som hadde reist med båten som vi skulle frakte varer med. Nedal gård var brent. Bare murpipa sto igjen og kneiste i steil trass mot ødeleggelsene.

Jeg har senere tenkt på ordene til Karl H. Brox, der han i sin artikkel i TTs årbok for

1998 skriver følgende om Nedalens skjebne: «Det er nesten utrolig hva menneskene med sin forstand, og i sin uforstand, kan klare å få til».

Uten båt og uten oppfølging av arbeidsgiver ble det en hard tøm å frakte bagasjen inn i marka til Pikhaugen ved Nedre Hanktjern. Nye Nedalshytta var under oppføring, og noe husvære fantes ikke øst for Nea.

Min far, bror og to søskenbarn hadde imidlertid bygget en kjegleformet gamle høsten 1970. Den hadde 64 bjørkestranger som reisverk, og var dekket med presenning og torv. Men karene hadde forlatt stedet i hui og hast i oktober på grunn av snøstorm. Da vi ankom gammen, sto maten fortsatt på bordet - det vil si det som markmusa ikke hadde rullet å ete. - Og karene hadde nylig proviantert da stormen kom. Det så ikke bra ut! Men dette var før arbeidsmiljølovens tid, og lengre inn i marka enn arbeidsgiveren hadde interesse av å gå. Så det var bare å sette i gang. Jeg foretok en gjennomgripende renovasjon, og forloveden lot seg for første gang imponere over mine huslige egenskaper!

Våren 1971 var vannet kommet så nær Nedal gård at tiden var kommet til et brutalt farvell. Foto: Anders Nielsen

Dette unike bildet er tatt sensommeren 1970 - siste gang det var krøtter og fjøsfolk inne i Nedalsfjøset. Dag Sand og Ragnhild Næssmo sitter og melker. Gjennom vinduet kan vi se at det oppdemmede vannet er kommet inn på jordene bak fjøset!

Foto: Claus Nielsen

Gammen ble etterhvert et lunt og hyggelig sted å trekke seg tilbake til etter en hard dag med motorsag og fyrstikkeske. Sammen med et hustelt ble dette en ordning til å leve med. Men du verden for et slit å leve og arbeide inne i Essand med to timers gange frem til veg - og uten bil!

Øyeblikksidyllen kunne imidlertid være stor, om enn noe søtbitter: Utenfor gamma gikk to geiter. En morgen jeg melket dem, datt ikke mindre enn 100 mygg ned i melka. Men etter å ha passert silfilten var geitmelka et lekkert produkt, inneholdende alle fjellurtenes helsebringende egenskaper.

Ellers måtte vi fiske litt, for det var milevis og timevis til butikken i Stugudal. I det tilsynelatende mennesketomme landskapet tok vi sjansen på å henge fra oss fiskegarna ved Nedre Hanktjern når de ikke sto ute. En søndag hørte vi folk der borte, og med disse forsvant også fiskegarna. Jeg må også nevne at båten ble levert tilbake, slik at vi kunne ta den i bruk til transport.

Bålteknikk

En og annen spesielt interessert undres kanskje på hvordan en kunne bli kvitt disse enorme mengder trær. Det kunne regne i ukesvis, men det ble likevel forlangt av oss arbeiderne at det skulle ryke når vi drev avskoging og hadde daglønn. Vi brukte aldri tennvæske. Det var å starte i det små med bjørkenever, bygge opp bålet fra grunnen og passe på så det ikke brant seg et hull rett opp. Ilden måtte holdes inne i dungen til den hadde fått skikkelig tak i materialene. Senere kunne vi bære glør fra bål til bål med en snøskuffe. I godværsperioder lunnet vi sammen bjørkekubb og -kvist i store dunger og lot det ligge til løvet ble tørt. Deretter kunne vi gå fra dunge til dunge med gloskuffa, og da var infernoet løs.

10 år senere

Under en multetur først på 80-tallet gikk jeg tilbake til gammen. Den var noe preget av tidens tann, men det var et både vemodig og spesielt minne. Ovnene sto der på sin vante plass, og døra med våre initialer hang på skeiva på veggene. Omtrent samtidig traff jeg noen representanter for kulturetaten i Tydal som kunne fortelle at det var planer om å sanere gammen slik at ingen skulle kunne ha tilhold der inne. Jeg ble noe usikker på om jeg skulle le eller gråte over det engasjementet, og jeg vet ikke om det ble noen sanering. Min tanke i mange år var å ta med meg døtrene og vise dem stedet, men det ble det aldri noe av.

I ettertid tenker man også på dem man møtte og til dels samarbeidet med den gang. I tillegg til ni Nielsenkarer og to Niensendamer som var der inne kortere eller lengre tid, huskes Ola Bævre, Johan Mogård, John Olav Kulset og hans bror, samt en Tronset. De fire siste var alle fra Selbu.

Av hyttebetjening i tillegg til Ragnhild Næssmo ser jeg for meg Jorunn Selliset, Jorun Svingen, Kjellaug Kristiansen, Dag Sand og Svein Gjervan. Skal tro om noen av dem leser dette?

Det er sommeren 1970. Vannet stiger og det er bare noen tuntrær igjen. Nedalshytta går inn i «aftenlandet» med flagget til topps. Foto: Ola Bævre